

ЦЯ КАЗКА – ЩАСЛИВА (ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНА СТАТТЯ-ЕСЕ)

Казка – це активна естетична творчість, що охоплює всі сфери духовного життя дитини – її розум, почуття, уяву, волю.

Василь Сухомлинський

Казки Василя Сухомлинського наповнені гуманістичною, людиною орієнтованою філософією. Завдяки прихованому підтексту казка формує дитячий світогляд і моральну культуру. Геніальний педагог надавав перевагу невеликим, повчальним, із сюжетом, який захоплює, казкам. Головними персонажами в них найчастіше є тварини чи діти, котрі зіштовхуються з різноманітними життєвими ситуаціями, як правило, морального характеру. Його казки допомагають зробити дітям правильний моральний вибір. Найбільш важливим для педагога-гуманіста є збереження зацікавленості до всього нового, прищеплення у дітей віри у свої сили.

Василь Олександрович написав близько 1500 оповідань і казок для дітей.

Запропонована Мариною Павленко казка, зберігаючи традиційність і відповідність ідеям В. О. Сухомлинського, додає обставини, знайомі нинішньому поколінню, чим показує, що в сучасному житті дива теж можливі.

ЦЯ КАЗКА – ЩАСЛИВА

Комусь, аби потрапити до казки, необхідно вирушити «за тридев'ять земель» або хоча б перетнути Лету (річку, яка з'єднує і роз'єднує два світи), як пропонує Марина Павленко у творі «Русалонька із 7 – Б, або прокляття роду Кулаківських». Однак перш ніж дістатись до цієї річки, слід побувати на казковій і чарівній землі, перетнувши перед тим Холерний Яр і оминувши Олексівське болото. І саме там, у центрі землі, є Вишнопіль із сателітом Половинчиком і ще цілою низкою сіл із «чудернацькими назвами» – Вінницькі Стави, Гостра Могила, Зелений Ріг, Криві Коліна. Ці місця непрості, їх назви пов'язані з іншими власними іменами. Так, «мале провінційне містечко» Вишнопіль

назване або на честь одного з предків головної героїні – «здоровенного козака» Вишні, який «був гарним садівником», або на честь бога Вішну, що «колись і на цій землі свій босий слід залишив» (як тут не згадати слід Богородиці в Почаєві). Не менш цікавою є назва Половинчик (чомусь чоловічого роду, хоча село, а не хутір) – перша версія: «кожна друга молодиця – відьма – половина тутешнього жіноцтва з нечистою силою знається»; друга версія теж пов'язана з відьомством: «аби зілля діяло, його треба

наливати половину посудини». По дорозі можна побувати на чарівних берегах Відьминого ставка (рукотворної водойми), перетнути «Мищенський – не Мищенський» ліс. Поряд зі згадуваними є загальновідомі орієнтири – столиці сучасної й уже колишньої держав – Київ і Москва. Зокрема, остання з'являється, щоб вказати на досить тривалий і непростий зв'язок двох сусідніх народів – українського та російського. Він представлений досить реалістичними «вершниками-червоноармійцями» на чолі з Будионним (Семеном Михайловичем). До твору потрапляє і Сталін разом із Сибіром, де опинились «вороги народу» – мешканці цього краю з українськими (чи українізованими) прізвищами: Василенки, Жуки, Пашки (хоча останні й встигли позбутись дворянських суфіксів -овські), Старосвітські. У творі також виявлено вплив зросійщення на українців: Мищенко – «Мищенко(в)» (як тут не згадати Шевченківських Кирпигнучкошиєнкових і Кулішевих Мазеніних). Найяскравішим представником цього роду з «двоїстими душами» став «дворянин-двірник» Михайлик-Мішель-Мітель, який зрештою взагалі перетворився в Мішку Білого. Також можна згадати російсько-радянського Толика (не

Толька). Усе ж остаточно негативне ставлення до червоноармійців проявляється в прізвиську «пихатого опецькуватого чоловіка» Тягла, що є своєрідним прототипом червоноармійського ж коня Пржевальського, «кошлатого» та ще й Буйного. Хоча сам образ коня-«кобилки» в «казці» цілком позитивний – МАЛЬва, бо «мов наМАЛЬована». Ознака «найкраща» покладена й у найменування корови Квітки. Сам же принцип називання коней передбачає збереження – своєрідне кодування родової приналежності: «коней заведено так називати, щоб ім'я починалося тим же складом, що і в кобили-матері»: «маленьке лошатко» МАківка – потім «МАківчині сини» Майори. Не менш значущими є найменування котів і кішок: «розумна кицька» Ромашка, бо «схожа на ромашки», які «біліють», її кошенята – котики Сірко, «сіренький з білою латочкою», та Рудько, бо «руденький», кішечка Ромашка – «копія мами: біленька з сірою латочкою»; ще одна «сторожова квартирна кішка» Чорнобілка, та й це ім'я під впливом буденності (якщо не міщанства – згадайте Міщенків) трансформується в Чорнобурку. У той же час саме в образі Чорнобілки здійснюється перехід від білого через «біло-чорне» до зовсім чорного, «як у казках про відьом: сажа сажею, самі очі світяться», що може бути «ще ситіший і ще чорніший, ніж учора» – котиська – «пухнастої годованої тварини» Фантика, але чомусь виникає аналогія з фантомом, бо чорних фантиків, у принципі, не буває. Проте відмежовуванням від власне українських номінативів стала кличка пса Джима, ім'я якого можна пов'язати з юним героєм Л. Стівенсона «Острів скарбів» Jim. Цим самим запрошуючи читача до світу справжніх казок, де присутні й англійського походження персонажі Вінні-Пух, Аліса з Країни Чудес і навіть дівчинка, яка, як і головна героїня, перемогла закляття відьми – Кейт-Лузаночка, й наші рідні Івасик-Телесик і царівна-жаба з Іванком (не Іванушкою). У творі згадуються й персоналії, які були образотворчими Тичини, Шишкіна й Куїнджі.

На межі двох світів – нереального (власне казкового) й відносно реального перебувають істоти без імен – привиди: «старечий голос», «той, що ввійшов», «молодий жіночий голос», «хтось із беззубим ротом», «привид із стрічкою блакитною» – «блідо-синюваті люди»; серед безіменних опиняється й позитивний «сліпий старець». На персонажа через персоніфікацію перетворюється «бабусина шафа» – «неповоротка», «товста і чорна»,

«загадкова», проте «вона не виходить заміж», через що «з неї не зробили ляльку». Цим самим утілено ще один із принципів твору: «меблі стають проти ночі набундюченими й лихими» і навіть більше – «речі норovsky вжити з дому господарів». Казка нав'язує персонажам і казковий ритм життя (майже як у «Дюймовочці»): «хату заметиш – сядеш посидиш, посуд помиєш – сядеш посидиш, хліба купиш – сядеш посидиш, з Ростиком погуляєш – сядеш посидиш». Цьому ритму найбільше піддається й головна героїня, на яку такі недвозначно приміряється казковий образ Русалоньки, виражений як у загальних, так і у власних назвах, що її стосуються: рятівниця – чистюха – соня – дитина – племінничка (не функція дочки підкреслена, що робить відповідний акцент на розподіл значущості ролей у творі); Софія – ніжно-пестливе, Софійка – зовсім по-домашньому, Софка. Значущість і вагомість цього імені (від грецького sophos - мудрість) підсилюється ще і його підкресленим зв'язком із Софіївським собором (відповідно і з Богом, Господом) у Києві та таки ж Києво-Могилянською академією.

Проте, як і у всіх казках, у творі присутній/-я антипод – «обраниця-обманиця», «противна», «червоноголова», «кралечка з розмальовками на плечах» Ірка-упирка ЗаВАДчук. Це однокласниця, яка ставала Русалоньці на заваді до «принца на білому коні» – потім білому (усе ж білому) мерсі ВАДа – «Вадимадима! Дима-Вдима!» (цим підкреслюється його певна фантомність, непевність). Але саму негативність імені Ірка дещо нейтралізовано наявністю у творі Білої Іри Валентинівни, яка стала своєрідним ключем до образу свого батька з іменем «покровителя всіх закоханих». Однак це все ж не допомогло йому стати чоловіком надзвичайної жінки – «тітоньки з легкою рукою», «справжньої принцеси», хоча й «лікаря-травматолога» Сніжани, якій було дано «наше ім'я» на честь «снігу, який пішов серед жовтня». До такого прізвища ніяк не могли пасувати прізвища женихів, якими «перебирала, як циган кіньми»: Зеленько, Пічкур, Розсипаний. Так було аж поки не трапився їй варіант її рідного Ягоди – Кавун (за визначенням «біологічки» Ліди Василівни, «кавун» теж «ягода») Сергій (ім'я теж на С) – Пустельник – «якийсь художник із Києва», якому таки було присвоєне почесне звання «мій». Ця зміна прізвища, у свою чергу, стала втіленням пророцтва засновника роду Ягодів, коли саме йому так випадково

написали родове Вишня: «Тільки дочками Бог нагородив – вони рано чи пізно заміж повискакують, навіть ягід не стане...».

Мама Тетянка, тато Славко, братик Ростик, який тільки те й робить, що поволі росте, опиняються на других ролях. У той час, як на передній план виходять предки саме по лінії Ягодів-Вишень (про татків рід фактично нічого й не дізнаємось): у передньому колі, так би мовити, бабуня Горпина і дідуньо Павло, заглиблення в коріння роду відбувається знову майже без участі чоловіків – прабаба Ніна – прапрабабуня Горпина («любка») і прапрадідусь Павло – прапрапрабабця Клава.

Децю скромніший вигляд має генеалогія іншого роду, прізвище якого ввійшло навіть у назву твору – Кулаківські. Засновник цього роду Кулак отримав його після одруження з шляхтянкою, ім'я якої невідоме (хоча в подіях, описаних у творі, зразок жіночого панського імені виникає – Юзя – варіант польського Józefa). Шляхті приділено окрему увагу, а саме – простежено зв'язок прізвища зі статусом, наприклад: Жуки – Жуковські, Пашки – Пашковські, Дулі – Дульські, і тільки їжаки – їжакевичі чомусь із малої літери.

Хоча «проклятий аж до сьомого коліна» рід Вадима Кулаківського постає менш синхронно – швидше строкато (але вже з перевагою чоловічого начала) Гордій і Лизавета Львівна – Яків і Франя – Василь і Олена – дід Анатолій - Семен і Катерина – батьки Вадима позбавлені імен.

Окреме місце у творі посідають сусіди головної героїні: баба Валя – своєрідна хранителька секретів квартири з привидами, та Сашко, який створив диво-кафе «Русалонька», перетворившись зрештою із неграмотного, «худого, мов хрущик» «бомжика» – «єдиного мужчини з сім'ї», «з вагами, відром і коробкою, повною кошених» у «хлопця Софійчиної мрії» з «розкішними й тендітними... лілеями! Такими, що завжди любила, – сліпучо-білими», аби почути сакраментальні слова: «ЦЯ КАЗКА – ЩАСЛИВА». Таки КАЗКА!!!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Павленко М. Русалонька із 7 – Б, або прокляття роду Кулаківських. Харків: Фоліо, 2012. 224 с.
2. Сухомлинський В. Серце віддаю дітям. Київ: Акта, 2012. 22 с.